

Sortimentsutbildning

Trycksårsavlastande och behandlande hjälpmedel

Avsnitt: Madrasser - Att välja rätt madrass

Trycksårsavlastande och behandlande hjälpmedel: Att välja rätt madrass

Innehåll

Bedömningens alla delar	2
Mobilitet	3
Tryck, skjuv och avlastning	4
Förskrivning	7
Förskrivningsprocessen	8
Prova ut, anpassa och välj lämplig specifik produkt	9
Informera instruera och träna	16
Följ upp och utvärdera funktion och nytta	17
Till sist	19

Bedömningens alla delar

Bedömningens alla delar

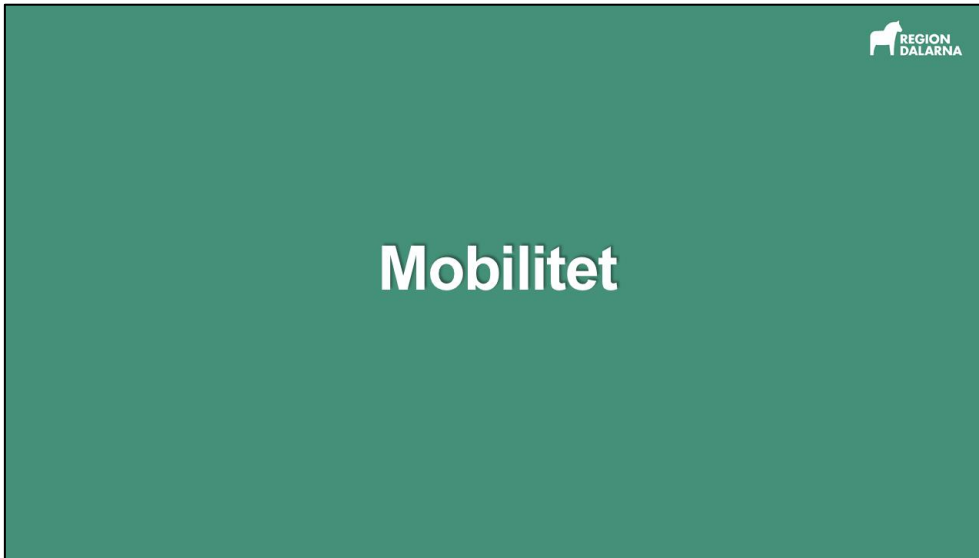
> TRYCKSÅRSÅVLASTANDE OCH BEHANDLANDE HJÄLPMEDEL - ATT VÄLJA RÄTT MADRASS

- Strukturerad riskbedömning av patient
- Hudbedömning
- Nutritionsbedömning
- Mobilitet
- Tryck/skjuv och avlastning
- Välja madrass utifrån förskrivningsprocessen
- Riskbedömning patient-hjälpmiddel

Bedömning är grunden för all förskrivning

Bedömningen är grunden för all förskrivning. Bedömningen ska innehålla strukturerad riskbedömning, hudbedömning, sårbedömning, nutritions- och mobilitetsbedömning. De förstnämnda behandlades i de två tidigare delarna i utbildningen. I denna del tittar vi närmare på hur man bedömer mobilitet, orsaker till tryck och skjuv, samt hur man kan avlasta på olika sätt. Stor vikt läggs på att välja madrass utifrån förskrivningsprocessen, vilken också innefattar riskbedömning; vilken risk hjälpmedelsanvändandet innebär för patienten.

Mobilitet

> TRYCKSÅRSVLAJSTANDE OCH BEHANDLANDE HJÄLPMEDEL - ATT VÄLJA RÄTT MADRASS

Bedöma patientens mobilitet

- Vändningar
- Bibehålla position
- Förflyttning liggande till sittande
- Ändra läge i sittande

Kontakta rehabpersonalen för mer grundlig bedömning av funktionsnivå

Ta reda på patientens grundläggande mobilitet genom att se om patienten själv kan vända sig i sängen eller om den behöver hjälp av annan person. Kan patienten bibehålla den nya positionen eller har patienten behov av stöd för att ligga kvar. Titta om patienten självständigt kan resa sig från liggande till sittande eller om patienten behöver hjälp till sängkanten. Titta på om patienten kan ändra läge i sittande på egen hand eller om den är i behov av hjälp.

Behövs en mer grundlig bedömning av funktionsnivå – kontakta rehabpersonalen.

Tryck, skjuv och avlastning

Tryck, skjuv och avlastning

> TRYCKSÅRSVLASTANDE OCH BEHANDLANDE HJÄLPMEDEL - ATT VÄLJA RÄTT MADRASS

Vanliga orsaker till tryck

- Position
- Möbel eller hjälpmedel
- Medicinskt teknisk utrustning

Ibland är det uppenbart vad som har orsakat trycket men för det mesta är det komplext. Om det går att få en uppfattning om vad det är som orsakar trycket så underlättar det mycket för vidare behandling. Orsaker att fundera över kan vara om patienten ofta ligger i samma position, sitter mycket i samma möbel eller i hjälpmedel såsom rullstol, hygienstol eller sitter kvar på lyftsele. Det kan också vara medicinskt teknisk utrustning såsom syrgasgrimma, kateterslang men också gips eller ortos, som skapar tryck.

> TRYCKSÅRSVLAJSTANDE OCH BEHANDLANDE HJÄLPMEDEL - ATT VÄLJA RÄTT MADRASS

Vanliga orsaker till skjuv

- Sängens huvudända höjs
- Glidning i stol/rullstol

Tryck och skjuv i kombination ger ökad
trycksårsrisk

Förutom att undvika tryck ska skjuv undvikas. Skjuv uppstår bland annat när huvudändan på sängen höjs utan att knädelen på sängen mothöjs först. I en säng med enbart upphöjd huvudända skapas ett ökat tryck kring sacrum och sätesområdet. Eftersom tryck och skjuv i kombination ger en ytterligare ökad trycksårsrisk, ska denna position helt undvikas. Börja i stället med att höja sängens knä-del innan huvuddelen höjs upp. Även framåtgållning i sittande i rullstol orsakar skjuv. Försök att ta reda på varför patienten glider framåt på dynan, sitter den obekvämt eller har ont av positionen? Tänk även på att alla material som ökar friktion också ger skjuvkrafter som till exempel naken hud mot glidbräda.

> TRYCKSÅRSAVLASTANDE OCH BEHANDLANDE HJÄLPMEDEL - ATT VÄLJA RÄTT MADRASS

Avlastning

- Trycksår måste avlastas
- Täta lägesändringar
- Fördela trycket om patienten inte tolererar alternativa lägen
- Ta hjälp om patienten är svår att positionera

Ett sår som har uppkommit på grund av tryck, måste avlastas. Helst ska hela området avlastas. Som exempel ska patienten i möjligaste mån ligga i sidläge om det finns sår i sacrum. Har sår redan uppkommit är täta lägesändringar avgörande för läkning.

Om patienten inte tolererar att ligga på annat sätt än på sårområdet behöver trycket fördelas på största möjliga område. Därför är det inte lämpligt att sätta en ring, runt sårområdet, till exempel sittring. Anledningen till detta är dels att det då blir för högt tryck runt såret som kan leda till ytterligare celledöd och dels för att vävnaden blir nedtryckt i hålet och kan öka ödemet.

Om patienten är svår att positionera är det viktigt att ta hjälp av sjukgymnast fysioterapeut och arbetsterapeut för hjälp med positionering.

Förskrivning

Förutom att du behöver kunna förskrivningsprocessen, behöver du ha kännedom om riktlinjen för antidecubitushjälpmedel, kunna lokala rutiner, till exempel vem som förskriver vad, god sortimentskännedom och kunna förskriva i förskrivarportalen. Du behöver också veta att du ska vända dig till ADL-teamet för att få rådgivning om du inte är säker på vilken madrass du ska välja.

Du har nu lagt grunden för din fullständiga bedömning genom att sammanväga vad du kom fram till i din mobilitetsbedömning, hudbedömning, nutritionsbedömning, riskbedömning av patient samt om du hittat specifika orsaker till tryck.

Sätt in åtgärder utifrån de brister du kommit fram till i din samlade bedömning.

En del av alla åtgärder kan bli att madrass behöver förskrivas och först då, startar förskrivningsprocessen

Förskrivningsprocessen

Förskrivningsprocessen

> TRYCKSÅRSVLAJSTANDE OCH BEHANDLANDE HJÄLPMEDEL - ATT VÄLJA RÄTT MADRASS

Förskrivningsprocessen

Kortfattat innefattar förskrivningsprocessen följande steg:

- Prova ut, anpassa och välja lämplig specifik produkt
- Informera, instruera och träna
- Följa upp och utvärdera funktion och nytta

Nu ska vi gå igenom hur förskrivningsprocessen används i praktiken vid madrassförskrivning.

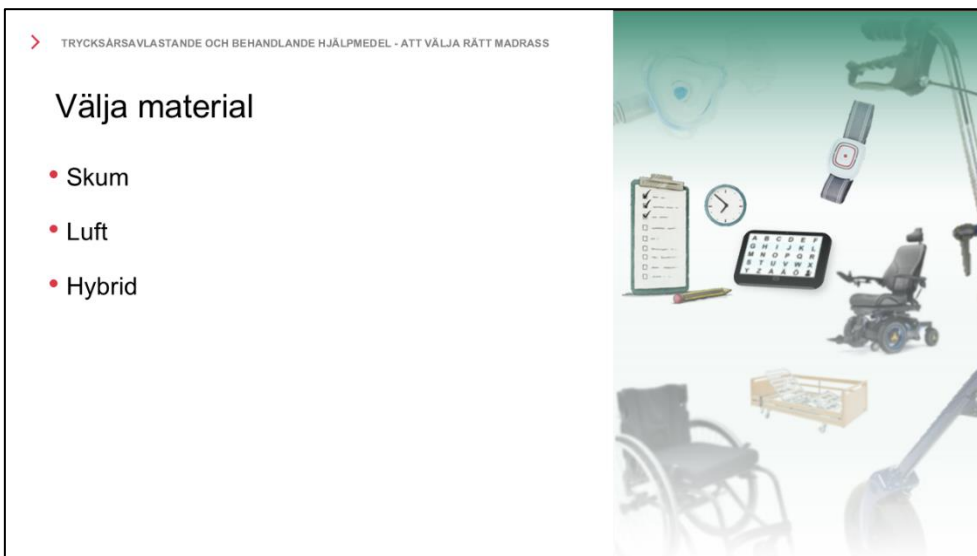

Kortfattat innefattar förskrivningsprocessen följande steg: prova-ut, anpassa, och välja lämplig specifik produkt. informera, instruera och träna. följa upp och utvärdera funktion och nytta. Här följer en fördjupning av hur förskrivningsprocessen används vid just madrassförskrivning.

Prova ut, anpassa och välj lämplig specifik produkt

Första steget i förskrivningsprocessen är att prova ut, anpassa och välja lämplig specifik produkt.

Olika material

För att kunna välja lämplig madrass behöver du ha god kännedom om sortimentet. Madrasser finns i materialen skum, luft och i så kallade hybridmadrasser, en blandning av skum och luft. Du behöver beakta materialens olika egenskaper när du gör ditt val. Skum är ett helgjutet-fast material som är varmare än luft, lättare att vända sig på, har en stabilare kant vid sittande på sängkant och går upp till sårkategori 2.s Luft är något gungigare, kan upplevas kallt, kontrollenheten kan låta och vibrera, en del upplever luftväxlingen obehaglig och kanten kan ge vika när man sätter sig upp. Luftmadrasser går upp till sårkategori 4. Luftmadrasser finns både statiska och luftväxlande och drivs av en kontrollenhet, även kallad pump, som är beroende av el. Hybridmadrasserna som är en kombination av skum och luft har ingen elberoende kontrollenhet. De går till sårkategori 3.

> TRYCKSÅRSAVLASTANDE OCH BEHANDLANDE HJÄLPMEDEL - ATT VÄLJA RÄTT MADRASS

Hälavlastning

- Vid sår/sårrisk på enbart hälar
- Madrasser med integrerat hälskydd
- Hälavlastning med hjälp av hemsjukvårdssäng

Hälavlastning

Har din patient sår eller sårrisk enbart på hälarna ska du överväga att börja med hälskydd. Ibland räcker det med enbart hälskydd. Vissa luftmadrasser har inbyggd hälfunktion. Om patienten har en hemsjukvårdssäng kan hälarna också avlastas genom att enbart sänka fotdelen på sängen. Kom ihåg att det är din, bedömning som avgör om det räcker med enbart hälavlastning eller om en antidcubitusmadrass behövs.

> TRYCKSÅRSAVLASTANDE OCH BEHANDLANDE HJÄLPMEDEL - ATT VÄLJA RÄTT MADRASS

Riskbedömning patient-hjälpmiddel

- Risker med hjälpmedel
- Riskbedömning inför varje förskrivning
- Vanliga risker:
 - Madrass kan minska patientens förmåga
 - Fara för fall över grind (22 cm)
 - Lägesändringar sker mer sällan
- Din bedömning avgör att riskerna inte överskrider nyttan.

Riskbedömning inför förskrivning

En hjälpmedelsförskrivning görs ju för att hjälpa patienten, men det kan också finnas risker, med att patienten får ett hjälpmedel. En riskbedömning av hur patienten påverkas av hjälpmedlet behöver därför göras inför varje förskrivning. Vanligt förekommande risker är

Patientens egen förmåga att röra sig i sängen minskar när tjockare madrass läggs i sängen. Exempelvis en patient som på sin tidigare madrass kunde vända sig eller sitta på sängkanten kanske inte klarar det på den nya madrassen.

Beakta alltid avståndet mellan madrass och grind. Enligt svensk standard ska det vara 22 cm från obelastad madrass till grindens överkant för att minska risken för fall över grind. Det här gäller förstås bara om det har gjorts en bedömning att grindarna ska användas.

Den största risken är en risk man kanske inte tänker på, nämligen att lägesförändringar sker mer sällan eftersom det finns en övertro på madrassens effekt. Detta kan leda till att patienten inte får hjälp att lägesändra lika ofta som tidigare.

Kom ihåg att ytterligare risker kan finnas för just din patient.

Som förskrivare behöver du eliminera riskerna så långt det är möjligt. Vissa risker avhjälpas genom att medvetandegöra dem för personalen som jobbar kring patienten. Det är din bedömning som avgör att riskerna inte överskrider nyttan av hjälpmedlet.

> TRYCKSÅRSAVLASTANDE OCH BEHANDLANDE HJÄLPMEDEL - ATT VÄLJA RÄTT MADRASS

Anpassa till omgivningen och andra hjälpmedel

- I vilken säng ska madrassen ligga
 - tex fästa madrassen i sängen
- Befintliga hjälpmedel
 - Fungerar fortfarande förflyttning till rullstol, överflyttningsplattform mm
 - Lyfthöjd med personlyft

Anpassa till omgivningen och andra hjälpmedel

Inför ditt madrassval behöver du också beakta i vilken säng madrassen ska ligga. Är det en vårsäng eller en privat säng? Om madrassen ska fästas direkt på sängbotten behöver du säkerställa att det är möjligt, är det en bäddmadrass behöver du säkerställa att hörnbanden går att få om underliggande madrass.

Du behöver också veta hur madrassen fungerar i kombination med eventuella andra hjälpmedel, till exempel rullstol, överflyttningsplattform, personlyft med mera. När det gäller personlyft behöver du säkerställa att lyfthöjden fortfarande räcker, trots tjockare madrass. Ta hjälp av hela teamet vid behov.

> TRYCKSÅRSÅVLASTANDE OCH BEHANDLANDE HJÄLPMEDEL - ATT VÄLJA RÄTT MADRASS

Patientens delaktighet

I "Introduktionsutbildningen för förskrivare" har du tagit till dig information kring policyn för hjälpmedelsförskrivning i Dalarna samt av de lagar och regler som styr förskrivning, bla Patienlagen.

Utifrån dessa ramar är det viktigt att komma ihåg följande kring patientens delaktighet:

- En patient inte kan kräva ett specifikt hjälpmedel
- Patienten har rätt att tacka nej till ett hjälpmedel

Patientens delaktighet

När du genomgick introduktionsutbildning för förskrivare lärde du dig om policyn för hjälpmedelsförskrivning i Dalarna, samt av de lagar och regler som styr förskrivningen, bland annat patientlagen. Utifrån dessa ramar är det viktigt att komma ihåg följande kring patientens delaktighet. En patient kan inte kräva ett specifikt hjälpmedel som inte stöds av förskrivarens bedömning, däremot har en patient rätt att tacka nej till ett hjälpmedel. Om patienten nekar hjälpmedlet, får förskrivning inte göras.

TRYCKSÅRSÄVLASTANDE OCH BEHANDLANDE HJÄLPMEDEL - ATT VÄLJA RÄTT MADRASS				
Checklista inför madrassförskrivning				
Identifiera risker	<ul style="list-style-type: none"> Inspektion hudkostym Specifik inspektion över vanligen trycksattsata områden 	Hel hudkostym, eventuell rodnad bleknar vid tryck	Skör/skadad hud eller rodnad som inte bleknar vid tryck eller redan uppkommet trycksår	
	<ul style="list-style-type: none"> Finns trycksår? Fler än ett trycksår? 	Nej på båda	Ja på någon	
	<ul style="list-style-type: none"> Sårkategori? 	Ej trycksår – trycksår kat 1	Trycksår kategori 2-4, ej klassificerbart trycksår, misstänkt djup hudskada	
	<ul style="list-style-type: none"> Skör hud, tidigare trycksår, hög hudfuktighet? 	Nej på alla	Ja på någon	
	<ul style="list-style-type: none"> Finns trycksår endast på hälar? 	Ja – välj hälskydd/hälvlavstning	Nej	
	<ul style="list-style-type: none"> Modifierad Northonskala 	Poäng över 20	Poäng 20 eller lägre	
	Åtgärda risker			
Åtgärda risker	<ul style="list-style-type: none"> Mobiliseras pat? Görs täta lägesändringar? 	Ja på båda	Nej på någon → Mobilisera patienten Gör täta lägesändringar	
	<ul style="list-style-type: none"> Är nutritionsbehov/vätskebehov tillgodosett? 	Ja på båda	Nej på någon → Tillgodose nutritions- och vätskebehov	
	<ul style="list-style-type: none"> Skyddas huden från fukt? 	Ja	Nej → Tillgodose att patienten har adekvata inkontinenshjälpmedel	
Sammantagen bedömning				
Sammantagen bedömning		↓	↓	Madrassklass
	Låg risk	Flest i denna kolumn	Enstaka i denna kolumn	0-1
	Medelrisk	Flera i denna kolumn	Flera i denna kolumn	1-2
	Hög risk	Enstaka i denna kolumn	Flest i denna kolumn	3-4

21

Checklista

Här ser du en checklista som du kan använda som stöd när du ska göra en förskrivning av madrass. Checklistan är indelad i riskidentifiering, åtgärder och sammantagen bedömning. Tanken är dels att påminna om alla steg i riskbedömningen och omedelbara åtgärder och dels att ge en fingervisning om vilken madrassklass din patient har behov av. Om flertalet svar hamnar i den gröna kolumnen är ett riktmärke att patienten har låg risk. Är det lika många svar i den gröna och den röda kolumnen är riktmärket medelrisk. Är det övervägande svar i den röda kolumnen kan du anta att patienten har hög risk för trycksår. Längst ner till höger kan du se vilka madrassklasser som motsvaras av vilken risk. Det är dock viktigt att komma ihåg att detta är ett stöd och inte ett bedömningsinstrument. Det är din samlade bedömning som avgör förskrivning. Checklistan finns att skriva ut som PDF på startsidan för utbildningen.

> TRYCKSÅRSAVLASTANDE OCH BEHANDLANDE HJÄLPMEDEL - ATT VÄLJA RÄTT MADRASS

Dokumentation

- Dokumentera val av madrass
- Dokumentera även vilka madrasser du valt bort och varför
- Om patienten motsätter sig förskrivning
 - Informera patient om riskerna
 - Dokumentera att patient motsatt sig samt att information delgivits

Som förskrivare ska du dokumentera hur du motiverar ditt val av madrass utifrån din sammantagna bedömning. Om du valt mellan flera olika madrasser är det viktigt att även beskriva vilka madrasser du har valt bort och på vilka grunder. Framför allt är detta viktigt vid uppföljning av hjälpmedelsförskrivningen. Om patienten motsätter sig hjälpmedelsförskrivning är det viktigt att informera patienten om risker med detta och även viktigt att dokumentera både att patienten har avböjt madrass och att information om risker delgivits patienten.

Informera, instruera och träna

Förskrivningsprocessen

Informera instruera och träna

> TRYCKSÅRSVLASTANDE OCH BEHANDLANDE HJÄLPMEDEL - ATT VÄLJA RÄTT MADRASS

Information till alla användare

- Patient, närstående, personal
- Fortsatta lägesändringar
- Hur sängens funktioner ska användas
- Minimera antal lager
- Madrassens inställningar
- Lämna bruksanvisning

Som användare räknas de som är involverade i att sköta madrassen. Det kan vara patient, närstående och personal. Särskilt viktigt är att informera om att lägesändringar ska fortsätta som tidigare. Ligger madrassen i en vårdsäng ska information ges om att huvudändan på sängen inte får höjas utan att knädelen på sängen höjs först. Detta för att undvika skjuv. Informera om att minimera antalet lager mellan patient och madrass, helst till bara ett lakan och glidlakan samt draglakan vid behov. Ligger för många lager mellan madrass och patient försämras madrassens funktion. Ge också information om hur madrassen fungerar och hur den ska användas, till exempel hur omvårdnadsläget på madrass med kontrollenhet fungerar. Bruksanvisning ska alltid lämnas ut tillsammans med ett hjälpmedel. Försäkra dig om att den som ska sköta madrassen har förstått informationen. I vissa fall kan träning behövas, till exempel om patient och eller närstående själva ska sätta madrassen i omvårdnadsläge.

Följa upp och utvärdera funktion och nytta

> TRYCKSÅRSVLAJSTANDE OCH BEHANDLANDE HJÄLPMEDEL - ATT VÄLJA RÄTT MADRASS

Handcheck

- Fylld madrass, patienten på madrassen
- Öppna överdrag, mellan övre och under madrass, känn vid patientens bäcken
- Luftspalt mellan patient och undre madrass.

Detta ska utföras både när madrassen lämnas ut och vid uppföljning.

Både vid utlämnande och uppföljning av en madrass ska förskrivare alltid göra en så kallad handcheck. Handcheck görs för att säkerställa att patienten ligger i madrassen och inte flyter upp på eller sjunker igenom till underliggande lager. Handchecken behöver upprepas som en del av uppföljningen.

Gör handcheck när madrassen är fylld, patienten ligger på madrassen och madrassen har ställt in sig efter patienten. Öppna överdraget och känn efter vilken cell som är minst luftfylld och för in handen där mellan den övre och den undre madrassen i höjd med patientens bäcken. Känn efter att det finns ett avstånd mellan patienten och underliggande madrass. Målet är att patienten ska ligga i madrassen för maximalt understöd. Observera att tekniker som levererar madrasser endast installerar och inte ansvarar för att inställningen passar din patient enligt din bedömning. Det bästa är om du kan närvara vid installationen, i annat fall behöver du snarast göra en kontroll.

> TRYCKSÅRSAVLASTANDE OCH BEHANDLANDE HJÄLPMEDEL - ATT VÄLJA RÄTT MADRASS

Uppföljning och utvärdering

- Kontinuerlig hudstatus, riskbedömningar, sårhäkning
- Används madrassen enligt dina anvisningar
- Uppföljningsansvar till behovet upphört
- Flytt av patientansvar till annan enhet

Uppföljning och utvärdering

Utvärdera genom kontinuerlig hudstatus och riskbedömningar, samt hur sårhäkning framskrider vid trycksår. Följ upp att madrassen används enligt din instruktion. Som förskrivare ansvarar du för att följa upp och utvärdera förskrivningen fram tills dess att behovet har upphört. Om patientansvaret tas över av någon annan vårdnivå ska det tydliggöras vem som gör de fortsatta uppföljningarna.

Till sist...

> TRYCKSÅRSVLAJSTANDE OCH BEHANDLANDE HJÄLPMEDEL - ATT VÄLJA RÄTT MADRASS

Till sist...

- Rådgivningsfunktion
- Du är ansvarig att hålla dig uppdaterad
- Utbildningskalender
- Sortimentsöversikter
- Nyhetsbrev

Ibland är det svårt att göra valet av madrass eller hälskydd trots att alla bedömningar är gjorda. Kontakta alltid hjälpmedelskonsulent för rådgivning i valet om du är osäker på vilken madrass du ska välja.

Som förskrivare har du, tillsammans med din chef, ansvar för att hålla dig uppdaterad inom de områden där du har förskrivningsrätt. Ta för vana att titta i vår utbildningskalender för aktuella kurser och sortimentsvisningar. Sortimentsöversikter för aktuella avtal på madrasser och hälskydd finns på DHC:s hemsida och i förskrivarportalen Visma webSesam. Skriv aldrig ut sortimentsöversikter; de ändras kontinuerligt och utskrivna översikter riskerar att bli inaktuella.

Prenumerera på vårt nyhetsbrev genom att gå in på vår hemsida www.regiondalarna.se/dhc

regiondalarna.se/dhc_utb

